

Naturvärden Tåjärnet

Uppdatering av rapport gjord 2017

december 2020

CONEC KONSULTERANDE
EKOLOGER

Friman Ekologikonsult AB

Sammanfattning

Strax väster om Västberga begravningsplats och mellan gatorna Skohornsbacken och Toffelbacken planeras ny bebyggelse med flerbostadshus. Conec, konsulterande ekologer och Friman Ekologikonsult AB, har fått uppdrag av AB Stockholms hem att göra en naturvärdesinventering och bedöma områdets betydelse för habitatnätverk, planens påverkan och föreslå eventuella kompensationsåtgärder.

Efter samrådet 2020 önskade staden en uppdatering av rapporten efter nya platsbesök och en häckfågelinventering, vilket har gjorts med denna rapport.

Området är ett ca 2 ha stort naturområde som genomkorsas av gång- och cykelstigar. Hela området är trädbevuxet och i mitten av området längs cykelvägarna dominerar gräsmatta med parkträd. I övrigt är det framförallt tallskog på hällmark, förutom i två områden där lövskog dominerar på lermark. Utredningsområdet ligger mellan två kärnområden för barrskogsarter, Solbergaskogen och skogsområdet mellan Åbyvägen och Östbergabackarna.

Träd som vi anser har ett ekologiskt värde har klassats som naturvårdsträd, totalt 13 st (tall och sälg). Dessutom har 25 träd bedömts ha nästan naturvärdeskvalitet, av dessa några relativt grova ekar. De värdefulla träden är ganska jämnt fördelade i området.

Häckfågelinventeringen bekräftade den bedömning som gjordes under första besöket nämligen att området är relativt fågelrikt för sin storlek. De flesta av de häckande arterna (säker eller trolig häckning) är relativt vanliga i trädgårdar och mindre skogsområden. I den nya rödlistan (2020) har ett antal nya arter blivit rödlistade. I de flesta fallen är orsaken att de har minskat kraftigt under senare år. Inom inventeringsområdet för häckfåglar är det fem arter som är rödlistade, varav två häckar i detaljplaneområdet. För de övriga arterna är begravningsplatsen viktig. Med den nya rödlistan är det alltså fler arter som är rödlistade än tidigare och som förekommer i eller nära detaljplaneområdet, varför bedömningsgrunden för artvärde har justerats. Det innebär att området bör bedömas som ett område med ”visst artvärde”.

Detaljplaneområdet saknar många värdestrukturer och värdeelement (biotopkvaliteter), även om en viss andel död ved förekommer. Biotopvärdet är därför inte så högt, men har getts ett ”visst biotopvärde”. Naturmarken i området har klassats som naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde) och gräsmattan med träd som klass 4 (visst naturvärde). Detta innebär en förändring jämfört med tidigare rapport.

Området ingår i barrskogshabitatnätverket och några möjliga spridningsvägar genom planområdet har pekats ut. En förnyad spridningsanalys görs 2020 för delen kring Solbergaskogen och Älvsjö. Resultatet av denna är i nuvarande stund inte känt, men kommer att redovisas i en egen rapport.

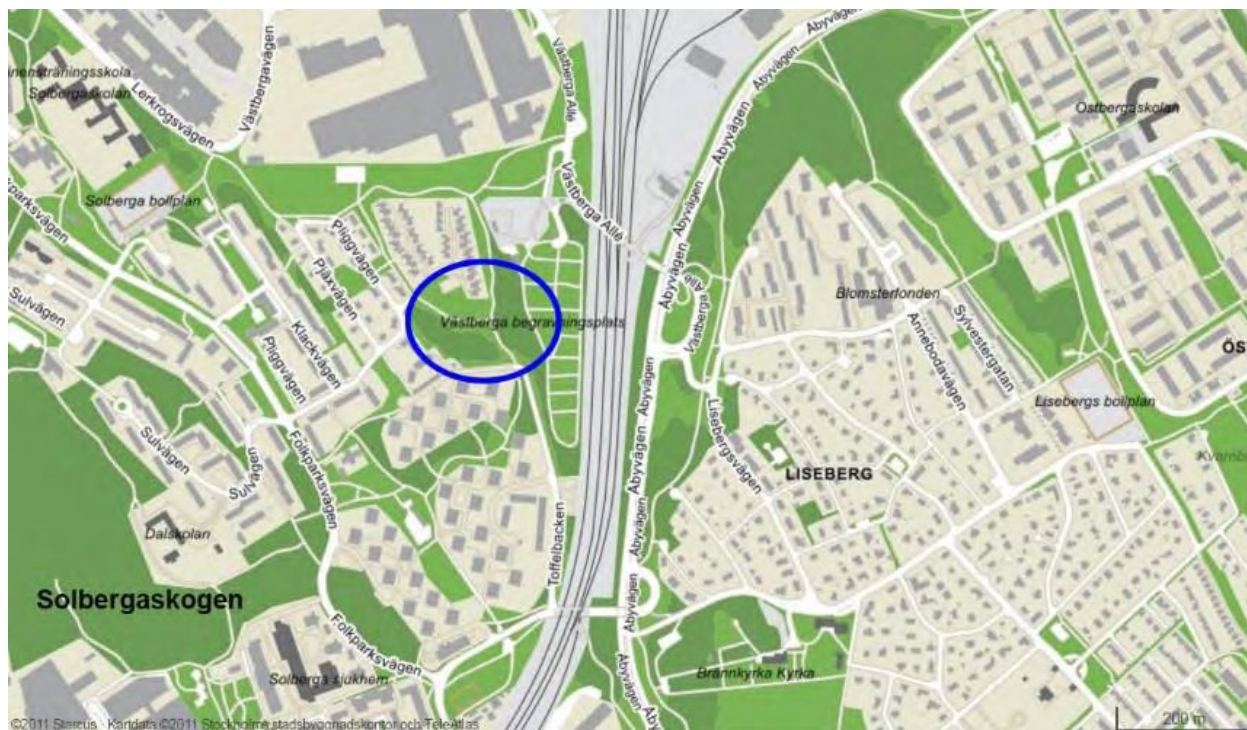
I rapporten redovisas också hur exploateringen kan påverka naturvärdena samt ges några förslag till möjligheter att ta hänsyn till naturvärden och/eller kompensera dem.

Innehåll

1. Bakgrund.....	3
2. Metod	4
3. Naturtyper och växter.....	7
4. Fåglar och andra djur	12
5. Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden och habitatnätverk.....	14
6. Naturvärden.....	16
7. Planens påverkan	18
7.1. Planen vid samråd.....	18
7.2. Aktuell plan	19
8. Hänsyn och kompensationsåtgärder.....	20
8.1 Tänkbara åtgärder	20
8.4 Åtgärder utanför utredningsområdet	21
9. Referenslista.....	22

1. Bakgrund

Planområdet ligger strax väster om Västberga begravningsplats mellan gatorna Skohornsbacken och Toffelbacken, se figur 1. Området ligger norr om Älvsjö station och nordost om Solbergaskogen.

Figur 1. Översiktskarta. Planområdet ligger mellan vägarna Skohornsbacken och Toffelbacken samt Västberga begravningsplats och är markerat med en blå oval. Källa Stockholms stad.

I naturområdet mellan dessa gator och begravningsplatsen planerar AB Stockholmshem att bygga fyra punkthus. Marken ägs till stora delar av Stockholms stad (del av Västberga 1:1) och markanvisades till AB Stockholmshem oktober 2016.

Området används enligt start-PM (op. cit.) främst som gång- och cykelstråk mellan bostadsområden. Det finns en del naturvärden inom planområdet och området ingår i ett habitatnätverk för barrskogsfåglar. Delar av planområdet ingår i ett parkstråk längs med Västberga begravningsplats. Stockholms stad har identifierat konsekvenser kopplade till naturmarkens minskade utbredning, men ”ytterligare studier kommer göras bland annat avseende naturvärden, habitatnätverk, kulturmiljövärden, dagvatten samt bebyggelsens utformning” (op. cit.). Föreliggande utredning avser naturvärden och habitatnätverk (som kommer att uppdateras senare under 2020). Ingen bedömning av rekreationsvärden har gjorts.

Efter samrådet har följande synpunkter kommit in och som berör påverkat nuvarande utredning, sammanställningen har gjorts av Stockholms stad:

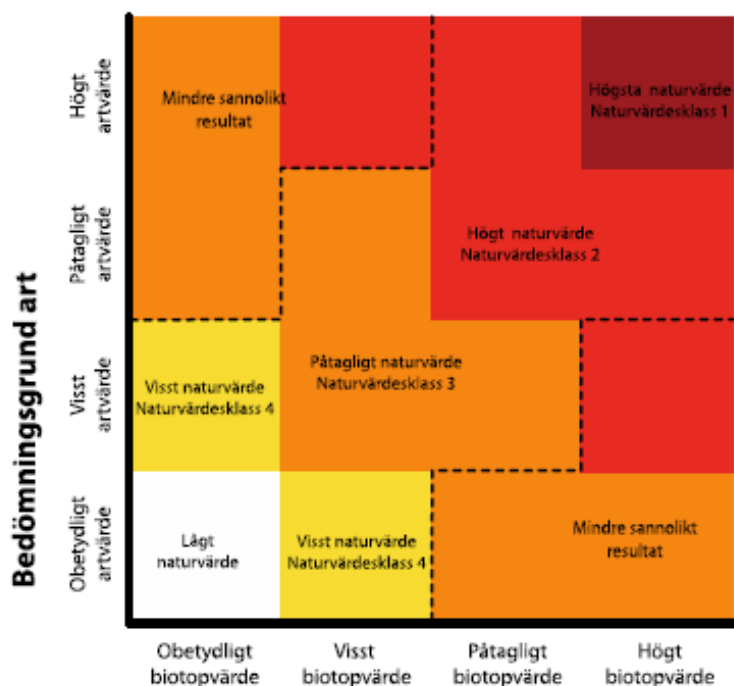
- **Ekologiska värden**
 - Naturinventeringen borde göras under häckningstiden (sdf m.fl.)
 - Krav på grönkompensation (Naturskyddsföreningen, Älvsjö miljöråd)
 - För stora naturvärden på platsen för att den över huvud taget ska bebyggas. (Naturskyddsföreningen, Älvsjö miljöråd)

- Utred möjligheterna att minimera den nya gatan för att spara mer naturmark (miljöförv.)
- Spara fler värdefulla träd genom att minska parkering och justera husens placering i norr (skönhetsrådet)
- **Påverkan på spridningssambandet**
- Oro för att spridningssambandet hotas (sdf, Naturskyddsföreningen, Älvsjö miljøråd)
- De sammanvägda konsekvenserna av all exploatering (Älvsjö miljøråd m.fl.) och påverkan på Solbergaskogen bör utredas.

2. Metod

Conec, konsulterande ekologer och Friman Ekologikonsult AB, har fått i uppdrag av AB Stockholmshem att göra en naturvärdesinventering och bedöma områdets betydelse för habitatnätverk samt planens påverkan på naturvärden och föreslå eventuella kompensationsåtgärder.

Arbetet har utförts av Sonia Wallentinus och Margareta Friman-Scharin. Metodiken för inventeringen följer standarden SS199000_2014. Vid det första besöket i mars 2017 genomfördes inventeringen som en förstudie, men med ett fältbesök, även om detta inte ingår i en förstudie. Detta för att det ger mycket bättre förståelse för tänkbara naturvärden än bara studier av befintligt material. Uppdraget om återbesök kom så på pass sent att fältbesöket inte kunde genomföras förrän i oktober 2018. Då det gäller stockholmsområdet är det dock möjligt att genomföra en fullvärdig naturvärdesinventering under perioden 1 april till 30 november.

Figur 2. Bedömningsgrunder för naturvärden som i sin tur bygger på art- och biotopvärden, se tabell 1 och 2.

Efter samrådet har Conec fått ett par nya uppdrag med att inventera häckfåglar och att identifiera fler växter än vad som kunde göras vid de tidigare besöken. Ytterligare besök har därför gjorts under våren och sommaren 2020, dels i samband med häckfågelinventering och

dels vid ett separat besök för identifiering av sommarväxter. Inventeringen i denna rapport har genomförts på fältnivå med detaljeringsgrad medel. Ett tillägg för identifiering av naturvärdesklass 4 (visst naturvärde) har gjorts. Bedömningarna av naturvärden bygger bl.a. på figur 2 samt tabell 1 och 2.

Tabell 1. Bedömningsgrunder för artförekomster.

Värden för bedömningsgrund art	Naturvårdsarter	Rödlistade arter	Hotade arter	Artrikedom
<i>Högt artvärde</i>	Ett stort antal naturvårdsarter förekommer. Flera naturvårdsarter är goda indikatorer på naturvärde eller har livskraftiga förekomster.	Flera rödlistade arter förekommer. Åtminstone några rödlistade arter har livskraftiga förekomster.	Enstaka hotade arter förekommer.	
<i>Påtagligt artvärde</i>	Flera naturvårdsarter förekommer. Åtminstone några naturvårdsarter är goda indikatorer på naturvärde eller har livskraftiga förekomster.	Enstaka rödlistade arter förekommer. Åtminstone en rödlistad art har en livskraftig förekomst.		Området är mycket artrikare än det omgivande landskapet eller andra områden av samma biotop i regionen eller i Sverige.
<i>Visst artvärde</i>	Enstaka naturvårdsarter förekommer. Åtminstone en naturvårdsart är god indikator på naturvärde eller har en livskraftig förekomst.	Enstaka rödlistade arter förekommer.		Området är artrikare än det omgivande landskapet eller andra områden av samma biotop i regionen eller i Sverige.
<i>Obetydligt artvärde</i>	Inga eller obetydliga förekomster av naturvårdsarter.	Inga eller obetydliga förekomster av rödlistade arter.		Området är inte påtagligt artrikare än det omgivande landskapet eller andra områden av samma biotop i regionen eller i Sverige.

Tabell 2. Bedömningsgrunder för biotopvärden.

Värden för bedömningsgrund biotop	Biotopkvalitet	Sällsynthet och hot
<i>Högt biotopvärde</i>	De biotopkvaliteter med positiv betydelse för biologisk mångfald som kan förväntas förekomma i biotopen finns i stor omfattning och med uppenbart god kvalitet. Biotopkvaliteterna kan inte bli avsevärt bättre i den aktuella regionen.	Förekomst av biotop eller Natura 2000-naturtyp som är hotad i ett nationellt eller internationellt perspektiv.
<i>Påtagligt biotopvärde</i>	Flera biotopkvaliteter med positiv betydelse för biologisk mångfald finns närvarande men enstaka biotopkvaliteter som kan förväntas i biotopen saknas eller hade kunnat förekomma i större omfattning eller vara av större betydelse för biologisk mångfald.	Förekomst av biotop som är nationellt eller internationellt sällsynt. Förekomst av Natura 2000-naturtyp.
<i>Visst biotopvärde</i>	Enstaka biotopkvaliteter med positiv betydelse för biologisk mångfald finns närvarande men många av de biotopkvaliteter som kan förväntas i biotopen saknas eller förekommer inte i tillräcklig kvalitet eller mängd.	Förekomst av biotop som är regionalt sällsynt.
<i>Obetydligt biotopvärde</i>	Biotopkvaliteter saknar eller är av negativ betydelse för biologisk mångfald.	

Tabell 3. Häckfågelkriterier enligt Artportalen.

Häckningskriterier – Fåglar	Aktivitet nr.	Bedömning
Bo, ägg/ungar	1	Säker häckning
Bo, hörda ungar	2	
Misslyckad häckning	3	
Ruvande	4	
Äggskal	5	
Föda åt ungar	6	
Bär exkrementssäck	7	
Besöker bebott bo	8	
Pulli/nyligen flygga ungar	9	
Nyligen använt bo	10	
Avledningsbeteende	11	
Bobygge	12	
Ruvfläckar	13	Trolig häckning
Upprörd, varnande	14	
Bobesök?	15	
Parning/parningsceremonier	16	
Permanent revir	17	Möjlig häckning
Par i lämplig häckbiotop	18	
Spel/sång	19	
Obs i häcktid, lämplig biotop	20	

Under våren 2020 (april – juni) gjordes en häckfågelinventering, som redovisas i en särskild rapport "Häckfågelinventering Tåjärnet". Men de viktigaste slutsatserna tas även med i denna rapport. Då ingen riktigt tillämpbar metod för fågelinventeringar av den här typen finns i naturvårdsverkets handledningar för miljöövervakning, har en kombination av olika metoder använts. Inventeringen bygger på metoden "Punktinventering", där alla fåglar som hörs eller ses under fem minuter noteras. Aktiviteten beskrivs enligt Artportalens häckningskriterier, se tabell 3. Området har besökts sju gånger mellan april och början av juni och totalt har 15 punkter inventerats, varav 5 ligger inom detaljplaneområdet. Häckfågelinventeringen har gjorts av Dan Andersson och sammanställts av Sonia och Hans-Georg Wallentinus.

Ingen förnyad spridningsanalys gjordes 2017 utan stadens material tolkades tillsammans med fältbesök i detaljplaneområdet och framförallt i omgivningarna. Detta för att se vilka praktiska

möjligheter som finns för spridning. Under 2020 genomförs nu en större spridningsanalys för att visa de sammanlagda effekterna av de många exploateringar som sker i området.

3. Naturtyper och växter

Figur 3. Naturtyper i området. Siffrorna visar delområden.

Området är ett ca 2 ha stort naturområde som genomkorsas av gång- och cykelstigar. Hela området är trädklätt och i mitten av området, längs cykelvägarna dominerar gräsmatta med parkträd, se figur 3. Tre partier med uppstickande berg, bevuxna med framför allt tallskog, omger gräsmattan. Bergknallarna har ett tunt moräntäcke men på flera ställen går berget i dagen. I de låglänta delarna mellan bergknallarna är jordtäcket tjockare och lövträd dominerar. Träden har mätts in och en inventering av bevarandevärden har gjorts av Arbor Konsult AB (2016). De inmätta träden och de trädarter som förekommer visas i figur 4. Trädslagsblandningen är ganska varierad med ek, tall och asp som de vanligaste trädarterna, Gran växer på några ställen. Alm, lönn och sälg är däremot ovanliga i området.

Figur 4. Inmätta träd i området.

En bedömning av ekologiska naturvärden har gjorts och redovisas i avsnitt 6, "Naturvärden" och avsnitt 7 "Planens påverkan".

Barrskog på naturmark (område 1, 5 och 6).

Figur 5. Område 1.

Område 1 är en blandskog med bergsryggarna som går längs med gångvägen. Mellan bergsryggarna och framförallt i den östra delen dominerar morän. I den västra delen växer mest tall och i fältskiktet dominerar blåbär. Andra arter som hittas är lingon, vårfryle, örnbräken och kvastmossa. Vid senare besök har tillkommit arter som nejlikrot, berberis,

hallon, liljekonvalj, kruståtel och hundäxing. I den östra delen dominerar lövträd (ek, rönn, oxel, lönn, björk och asp). Enstaka granar förekommer. Idegransskott eller små buskar av idegran står lite här och där.

Område 5 består av hållmark intill en parkering. I nästan hela delområdet går hållmarken i dagen. Kanten mot område 3 är brant, särskilt i väster och på ett ställe slingrar sig en björk upp längs kanten av branten. Tallskog dominerar i området och består av ganska gamla träd även om de flesta träden är smala (tillväxten är låg). Intill kanten mot gräsmattan står ett flertal granar i dålig kondition. Björk, asp, rönn och ek förekommer också. Hållarna är slitna och endast beväxta av mossor eller inget alls (vegetationen är bortsliten). Mellan hållarna förekommer grunda skikt av morän och där kan blåbär, lingon, vårfryle, ängssvingel och kruståtel förekomma. Under senare besök har tillkommit arter som ljung, getrams, rödven, rödsvingel, ängsgröe, ängsfryle, örnbräken, väggmossa, björnmossa och kranshakmossa. En myrstack finns i detta område.

Figur 6. Område 5.

Söder om gångvägen ligger ytterligare ett hållparti, **område 6**. Hållen dominerar, men tunna täcken av morän finns i svackor och mot södra sidan. Kanten mot dalgången och gräsmattan är däremot brant, särskilt i den västra delen.

Tall dominerar och det finns ett antal gamla tallar, både några grova och en del smala långsamväxande. En del sly förekommer. Bland fullvuxna träd finns vårtbjörk, asp, rönn och hägg samt några granar. I fältskiktet hittades fårsvingel, kruståtel, blåbär, lingon, vårfryle och ljung. Efter ytterligare besök kan artlistan kompletteras med nejlikrot, liljekonvalj, löktrav, ryssgubbe, rödven, rödsvingel, hundäxing och örnbräken. Bland buskar och ungsnitt hittades måbär, ek, alm och naverlönn. Dessutom hittades ”förrymda” odlade buskar som häggmispel, krypoxbär och ytterligare en oxbärsart. Hållarna saknar lavar. En del stående och liggande död ved förekommer. Ett gammalt fågelbo hittades i en stubbe. Ett större flyttblock finns nära träd 150. Några kojor har byggts i området.

Figur 7. Område 6.

Lövskog på naturmark (område 2 och 4)

Figur 8. Område 2. Här finns en hel del död ved och vid granen till vänster ses ett litet dike med vattenspegel.

I den södra delen i **område 2** dominerar lövskog, men det finns ett fåtal barrträd. Asp och tämligen ung ek är de vanligaste trädslagen. De flesta träden är ca 30 år, men en större ek som troligen har stått här innan området växte igen, står också här. Enstaka vårtbjörkar, almar och lönnar växer också här tillsammans med någon gran. En liten en hittades här. En hel del sly av bl.a. asp, rönn och ask förekommer. Marken består framförallt av lera och är mer sank än område 1 som ligger strax intill.

Ett litet dike, som delvis var vattenfylt vid besöksstillfället 2017, går tvärs genom området. Hägg förekommer relativt rikligt. Marken är täckt av löv och fältskiktet har ännu inte kommit upp ordentligt vid besöket 2017 (örnbräken, nejlikrot och vintergröna samt en liten tuva

björnmossa noterades dock). Det finns relativt mycket död ved i området både som stående träd och liggande. Ytterligare arter som tillkommit vid senare besök är vitsippa, maskros, hundäxing, stormåra, majsmörblomma, träjon, löktrav, vårfryle, ängsgröe, kruståtel, foderlost, kaprifol och måbär.

Strax söder om huset Skohornsbacken 77 ligger **område 4**. Här dominerar några relativt stora ekar och aspar. Även gran och hägg finns i området, liksom hagtorn och lönn. Ett dött liggande träd finns här (bortplockat 2020). På marken växer några exemplar av ormbunken träjon. Nya arter som noterades från senare besök är älgört, strandlysing, nejlikrot och en doftschersmin. Området är tämligen påverkat av trädgårdsskötsel, troligen av närboende.

Figur 9. Område 4 och en av alla större hackspettar i området.

Gräsmatta (område 3)

Det centrala partiet i området kring gång- och cykelvägarna är en gräsmatta med parkträd. Parkträden består av flera större ekar (dock inga jätteträd = mer än 80 cm i diameter), några större vårtbjörkar och några relativt grova tallar. I kanten till hållområdena (5, 6) står en del andra träd bl.a. flera både grova och normalstora aspar, gamla sälgar och en del granar.

Grova asprötter klänger upp längs kanten till de branta berghällarna i väster. I flera av asparna finns bohål. Hasselbuskar står nära träd 141. Ett fåtal växtarter hittades i detta område vid det första besöket, som t.ex. örnbräken och kranshakmossa. På ett ställe vid Skomakarbacken står också krokus och mahonia som troligen kommer från trädgårdskompost som tippats där. Gräsmattan är klippt och artinnehållet inte särskilt stort och inte heller undersökt närmare. Vid besök sommaren 2020 växte dock grässtjärnblomma i kanten till skogsområde 6.

Figur 10. Område 3 från Skohornsbacken. Se även bilden på rapportframsidan från Toffelbacken.

4. Fåglar och andra djur

Vid besöket 2017 noterades pilfink, större hackspett (flera par), talgoxe, nötväcka, bofink, rödhake, steglits, ringduva, björktrast, stenknäck, blåmes, kråka (bobyggande), skata och nötskrika. Av däggdjur förekommer hare (minst två exemplar sågs) och ekorre. Möjliga spår av reliktskinka hittades på några grövre tallar vid besöket 2017. Det är svårt att avgöra om dessa spår är färskare eller inte. Reliktskinka är rödlistad i kategorin NT, nära hotad.

Figur 11. Fälthare.

Vid en sökning i Artportalen (2020) var det framförallt ett flertal trädgårdsväxter som rapporterats i eller nära planområdet. Fågelarter som rapporterats från begravningsplatsen är ringduva, grå flugsnappare, stare, större hackspett, steglits, stenknäck och rödhake. Vid vårt besök 2017 såg vi alla dessa arter utom grå flugsnappare och stare. I samband med besöket 2017 bedömdes att det inte omöjligt att ovanstående arter häckar i omgivningen eller i detaljplanområdet. Detta då det växer flera lite äldre träd på begravningsplatsen och det finns

en del villaträdgårdar i omgivningen. Det var också intrycket man fick vid platsbesöket, nämligen att planområdet var förhållandevis fågelrikt, trots sin ringa storlek.

I samband med samråd har framkommit att mindre hackspett har häckat i området:
"Planområdet utgör dessutom ett dokumenterat häckningsrevir för den mindre hackspetten, en rödlistad art med årliga observationer, nu senast i januari 2020. Inom planområdet finns dessutom en fotodokumenterad häckning" Älvsjö Miljöråd.

Normalt ingår inte en häckfågeltaxering i en naturvärdesinventering, men som resultat av samrådet har en häckfågelinventering av detaljplaneområdet och dess omgivningar genomförts våren 2020. Denna har redovisats i ett eget dokument, men slutsatserna redovisas även här. För häckningskriterier se tabell 1.

Inom detaljplaneområdet häckar följande åtta arter *säkert*: björktrast, blåmes, koltrast, nötskrika, nötväcka, pilfink, ringduva och stenknäck. Som *troliga* häckare tillkommer tre arter: bofink, större hackspett och talgoxe. Inom hela inventeringsområdet bedöms 22 arter som *säkra* eller *troliga* häckare. Vid inventeringstillfället 2017 byggde också kråka bo inom detaljplaneområdet.

Förutom dessa arter har följande arter observerats: duvhök (en observation), fiskmå (en obs), gransångare (sjöng troligen under flytten), grönsångare (två observationer vid ett tillfälle), korp (en obs), kråka (en obs), sparvhök (en obs), svarthätta (har sjungit på flera ställen), taltrast (har sjungit på några ställen, men bara vid ett tillfälle vid vardera) och ärtsångare (en obs).

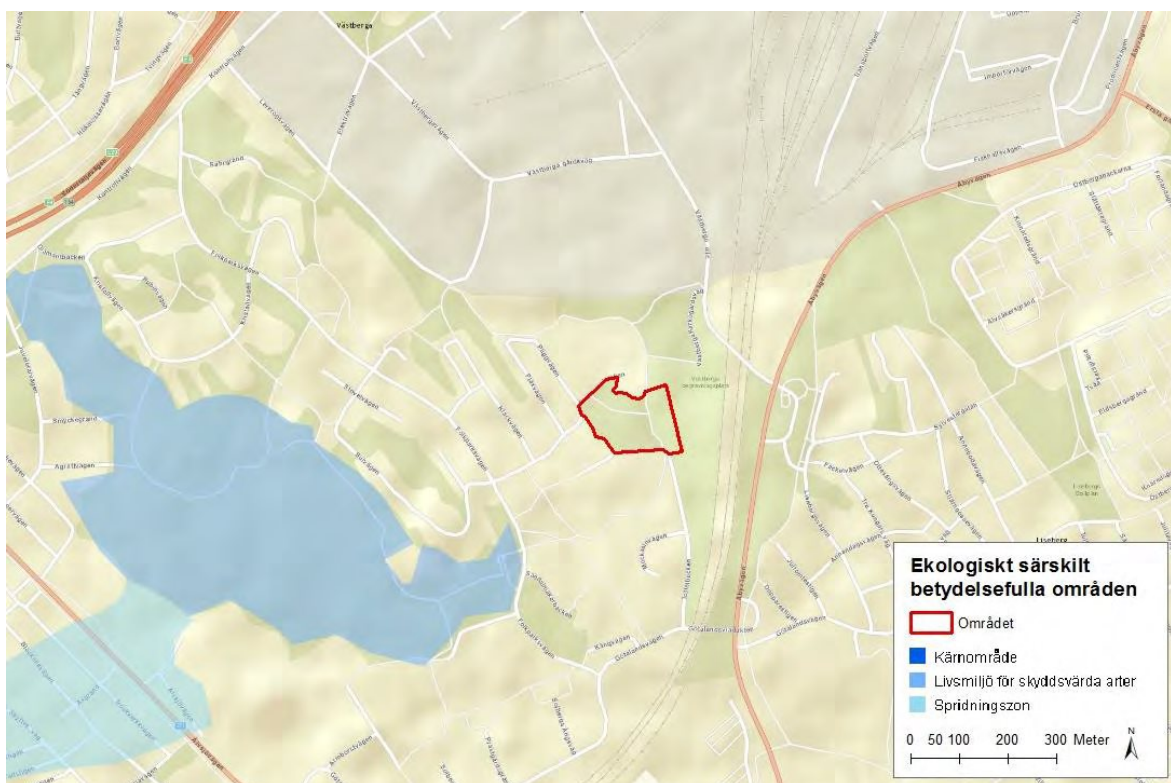
I samband med samrådet har som nämnts ovan framkommit uppgifter om att mindre hackspett har häckat strax intill detaljplaneområdet. Ingen mindre hackspett har dock setts eller hörts under något av inventeringstillfällena. Mindre hackspett är rödlistad (NT). Den optimala miljön för mindre hackspett är lövsumpskogar och omgivningar där det finns gott om äldre lövträd och födosöksområdet under vintern är relativt stort. Detaljplaneområdet är inte en optimal häckningsmiljö för arten.

Inom just det område som ska exploateras häckar koltrast, nötskrika, nötväcka, stenknäck *säkert*, medan björktrast och större hackspett *troligen* häckar. *Möjliga* häckare är bofink, grönfink, lövsångare, ringduva, rödhake och svarthätta.

5. Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden och habitatnätverk

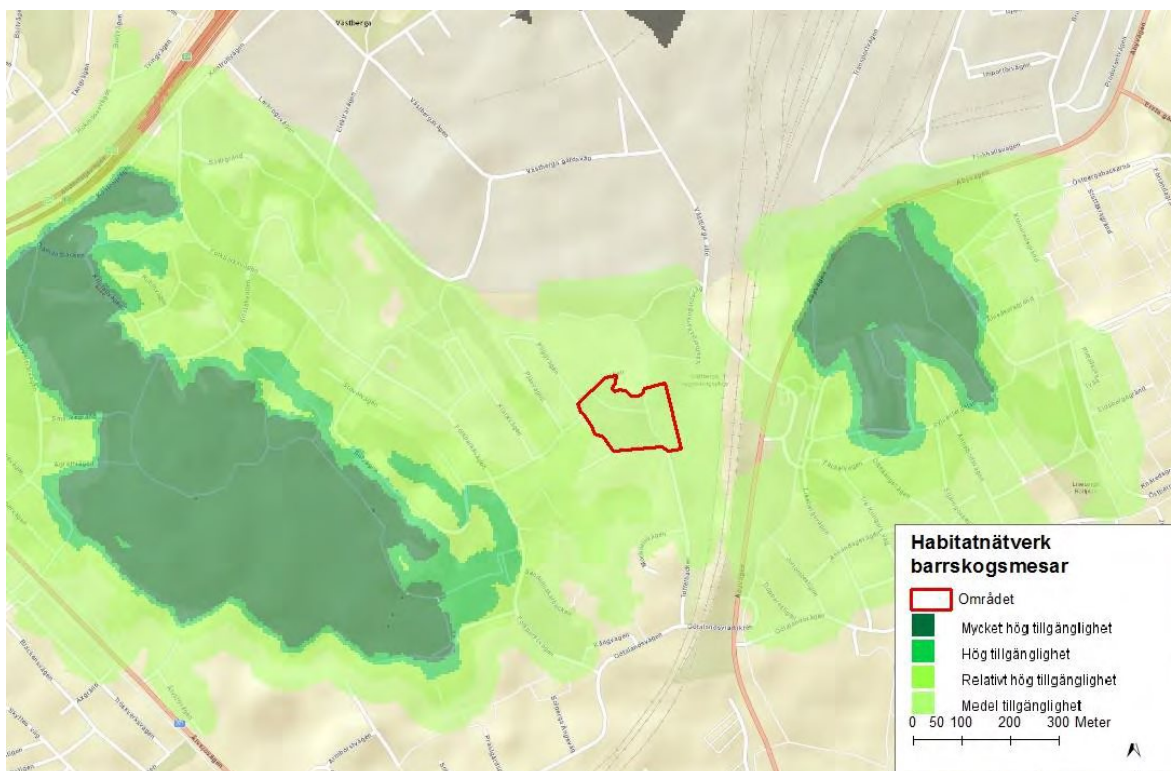
Sedan nedanstående skrevs har en särskild spridningsanalys genomförts. Spridningsanalysen studerade ett större område och för att se hur den samlade effekten av exploateringar i Västberga/Älvsjö kan påverka spridningen av vissa arter. Slutsatserna i detta avsnitt är inte uppdaterade efter denna spridningsanalys.

Utredningsområdet ligger **inte** inom ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område (ESBO), se figur 12. Solbergaskogen sydväst om området är en livsmiljö för skyddsvärda arter. ESBO-kartan togs fram som ett tillägg till översiktsplanen som en strategi för att bevara särskilt viktiga naturområden. ESBO-områdena i sin tur bygger på habitatnätverk för barrskogsarter, eklevande arter och groddjur.

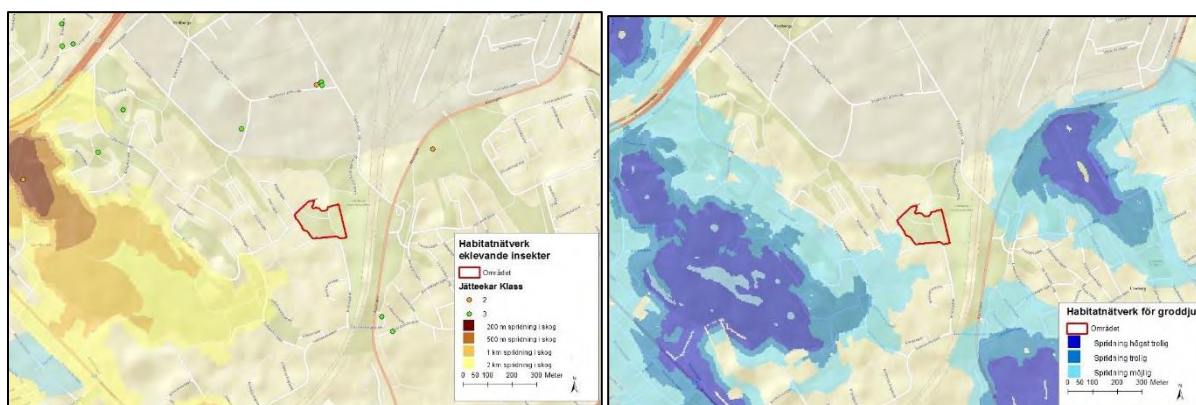
Figur 12. Ekologiskt särskilt känsliga områden. Underlag från Miljöförvaltningen. Planområdet är ungefärligt inringat med rött.

Detaljplaneområdet ligger däremot mellan två kärnområden för barrskogsmesar (tofsmes, svartmes och talltita), Solbergaskogen och skogsområdet mellan Åbyvägen och Östberga-backarna, se figur 13. Planområdet som sådant har medeltillgänglighet (den lägsta kategorin) vilket innebär att barrskogsmesar kan röra sig i området. Det kan inte uteslutas att det kan häcka barrskogsmesar i området eftersom begravningsplatsen också utgörs av ett lämpligt område och habitatnätverket därför troligen är starkare här än vad som framgår av simuleringen. Inga barrskogsmesar har observerats under häckfågelinventeringen 2020, men enligt uppgift ska tofsmes ha besökt en fågelmatning vid Toffelbacken nära detaljplaneområdet.

Figur 13. Barrskogshabitat. Underlag från Miljöförvaltningen. Planområdet är ungefärligt inringat med rött.

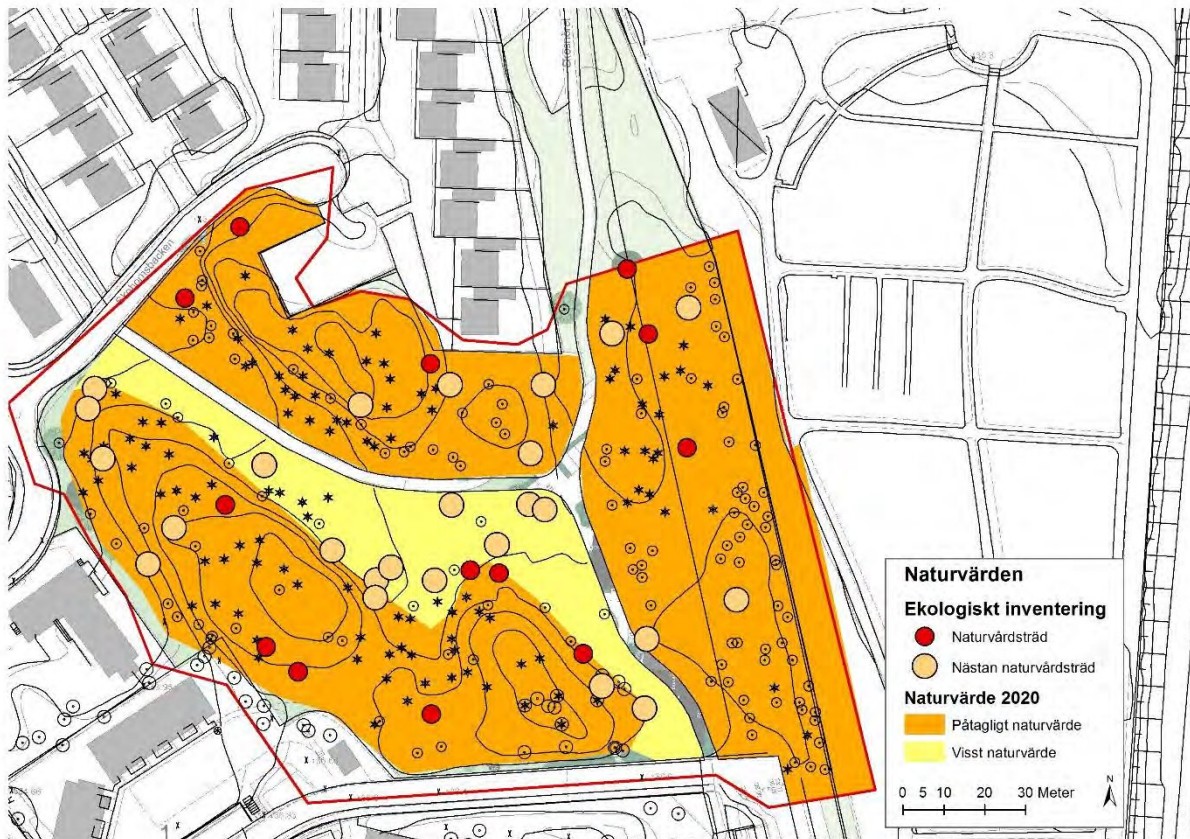
Då det gäller de två andra habitatnätverken som Miljöförvaltningen undersökt, ligger planområdet utanför ekhabitatnätverket och groddjurshabitatnätverket, se figur 14.

Figur 14. Habitatnätverkskartor för eklevande insekter till vänster och för groddjur till höger. Underlag från Miljöförvaltningen. Planområdet är ungefärligt inringat med rött.

6. Naturvärden

Ingen bedömning av rekreativvärden ingår i en naturvärdesbedömning. Området är dock välbesökt både längs promenadvägarna och i det södra skogspartiet (område 6).

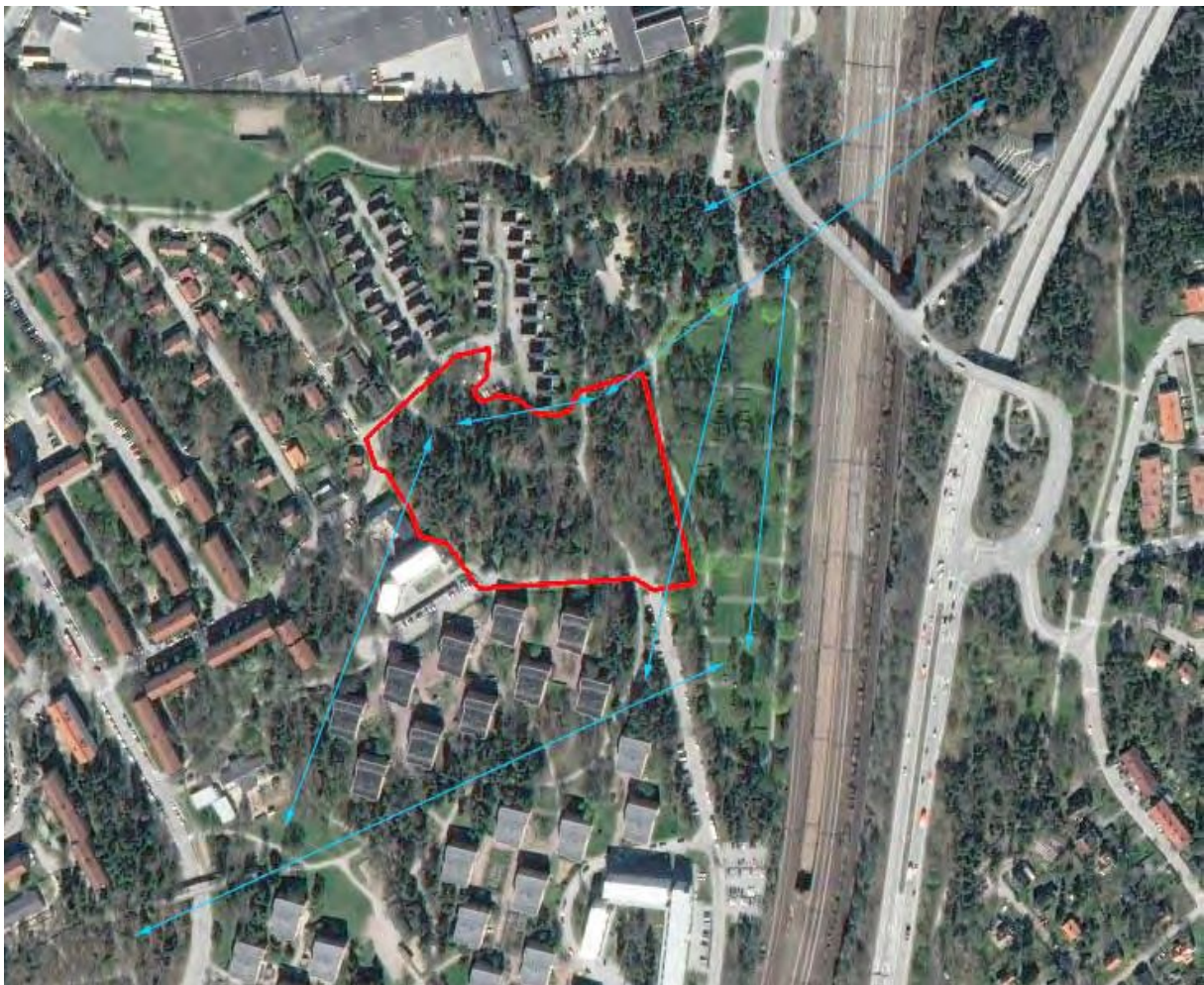
Figur 15. Träd som kan betraktas naturvårdsträd samt ytor med naturvärden.

En bedömning av områdets naturvärden och trädens naturvärden har gjorts.

Träd som vi anser har ett ekologiskt värde har klassats som naturvårdsträd (13 st). De flesta av dessa träd är grövre tallar eller har platt bark som tyder på högre ålder (9 st). På fyra av dessa tallar har spår av möjligt reliktbocsgnag hittats. Fyra grövre sälgar har också markerats som naturvårdsträd. Sälga har stor biologisk betydelse särskilt under våren, med sin tillgång till pollen och nektar. I övrigt har 25 träd markerats som nästan naturvårdsträd, då de inte är fullt lika gamla. Bland dem finns sju ekar. Dessa träd kan ha en större stamdiameter än tallarna, men då ekar är mycket långlivade dröjer det innan de får höga biologiska värden. Elva tallar har markerats som nästan naturvårdsträd, två av dem är torrakor. Sex aspar har fått motsvarande beteckning. Gamla och grova aspar är värdefulla för många hålträdshäckande fågelarter. En gran med gnag av granbarkgnagare (felskrivet i förra rapportversionen) har också markerats som nästan naturvårdsträd. Arten förekommer främst i gamla grova granar. Arten är inte rödlistad. Förutom spår av reliktboc har inga rödlistade arter hittats. Det är svårt att avgöra om dessa spår, kläckhål, är färskt eller inte. Reliktboc är rödlistad i kategorin NT, nära hotad. Naverlönn har också hittats i området. Naverlönn har en mycket begränsad naturlig förekomst och är rödlistad i kategorin akut hotad (CR), men i Stockholmsområdet är det en trädgårdsflykting varför rödlistningen inte gäller i detta område.

Häckfågelinventeringen bekräftade den bedömning som gjordes under första besöket, nämligen att området är relativt fågelrikt för sin storlek. Troligen gör begravningsplatsen och villaträdgårdar att fler arter finns i detta område än förväntat, t.ex. stenkärr. De flesta av de häckande arterna (*säker* eller *trolig* häckning) är relativt vanliga i trädgårdar och mindre skogsområden. I samband med den nya rödlistan (2020) har ett antal nya arter blivit rödlistade. I de flesta fallen är orsaken att de har minskat kraftigt under senare år. Arter som är rödlistade och häckar i området är björktrast (NT), grönfink (EN), stare (VU), svartvit flugsnappare (NT) och tornseglare (NT). Vid besökstillfället 2017 häckade även kråka i detaljplaneområdet. Kråkan har i den nya rödlistan blivit rödlistad (NT). Av dessa arter är det björktrast och kråka som häckar inom detaljplaneområdet. För de övriga arterna är begravningsplatsen viktig. Med den nya rödlistan är det alltså fler arter som är rödlistade och som förekommer i eller nära detaljplaneområdet, varför bedömningsgrunden för artvärde (se tabell 1) har justerats. Det innebär att området bör bedömas som ett område med ”visst artvärde”. Detta i sin tur innebär att när den biologiska mångfalden minskar i landet ökar värdet av kvarvarande natur.

Detaljplaneområdet saknar många värdestrukturer och värdeelement (biotopkvaliteter), även om en viss andel död ved förekommer, varför biotopvärdet (se tabell 2) inte är så högt. Detaljplaneområdet har dock ett högre biotopvärde än många andra små skogspartier inom stadsdelen. Men biotopen är inte sällsynt i ett regionalt perspektiv och kan därför inte ges ett högre värde än ”visst biotopvärde”.

Figur 16. Spridningskorridorer inom planområdet.

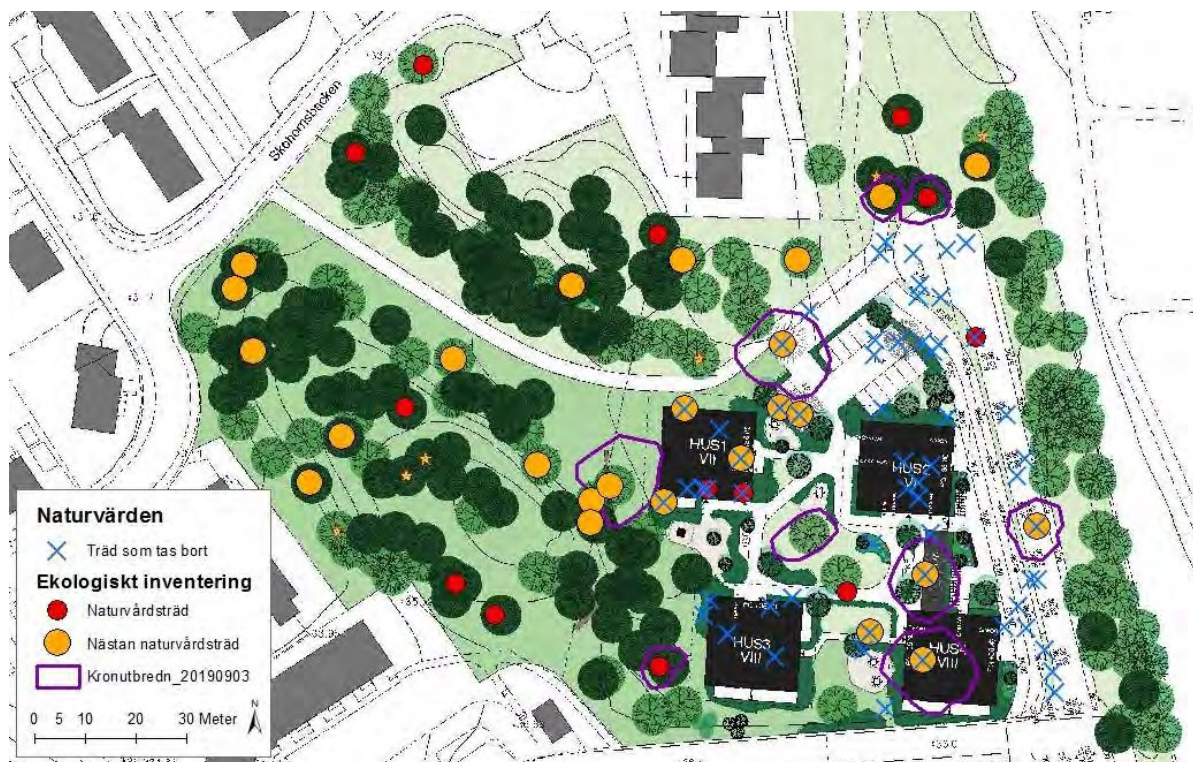
Med ovanstående bedömning innebär det att naturmarken i planområdet har klassats som naturvärdesklass 3, områden med påtagligt naturvärde. Gräsyrtorna har klassats som naturvärdesklass 4, område med visst naturvärde, på grund av att de äldre träden kan vara viktiga för fåglar. Detta innebär en justering jämfört med tidigare rapport.

Den biologiska mångfalden bedöms på flera nivåer och för det landskapsekologiska sambandet är spridningsfunktionen för barrskogslevande arter viktigast (preliminär bedömning). Området ligger ganska inklämt mellan huskroppar och det är därför lite märkligt att det är så fågelrikt som det är. Länken är svag, men kontakten med Solbergaskogen verkar fortfarande fungera. Några observationer av barrskogsmesar har dock inte rapporterats och några barrskogsmesar sågs inte heller under häckfågelinventeringen 2020. Enligt uppgift i samrådet ska det finnas observationer av tofsmes på en fågelmatning i Toffelbacken. De viktigaste korridorerna genom området är markerade i figur 16. Den viktigaste korridoren mellan Solbergaskogen och skogen i Östberga går via parkvägen som syns i bildens södra del. Begravningsplatsen spelar sedan en viktig roll för att knyta samman områdena. En viss spridning kan nog också förekomma i planområdets norra del över den förskola som ligger strax intill planområdet och som nu har brunnit.

7. Planens påverkan

7.1. Planen vid samråd

I förslaget till den situationsplan som ställdes ut i samband med samråd var fyra punkthus utplacerade tillsammans med ett anslutande väg- och parkeringsområde, se figur 17.

Figur 17. Ett förslag till situationsplan (2018-09-25) med värdefulla träd.

Husen är koncentrerade till de sydöstra delarna av området som till stor del tas i anspråk medan övriga delar kan bevaras.

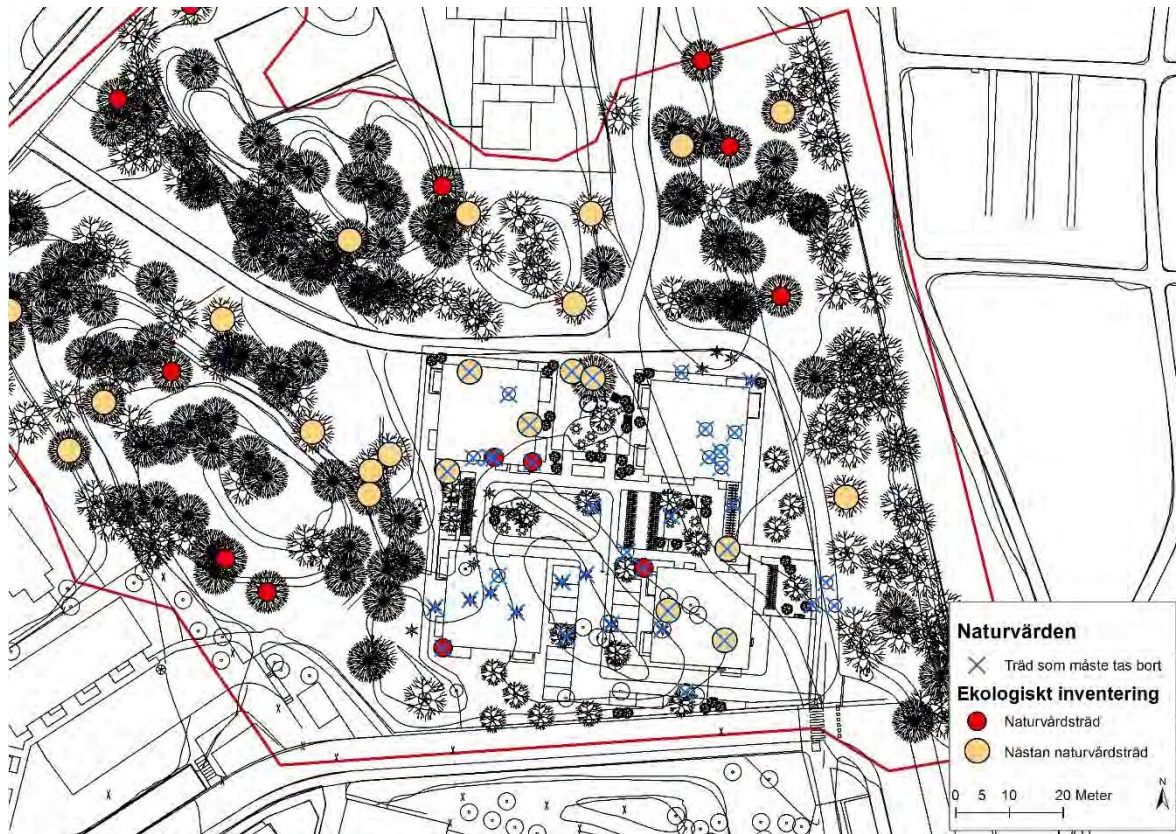
Eftersom naturvärdena är tämligen jämnt utspridda har det inte så stor betydelse var i området gruppen med hus placeras. Av spridningskorridorerna som redovisas i figur 16 är det den norra korridoren som kommer att bevaras. Arealen barrskogshabitat kommer att minska och det kan påverka habitatnätverket för barrskogsarter negativt. Den uppdaterade spridningsanalysen kan belysa detta närmare.

Några synpunkter som framkom under samrådet var:

- För stora naturvärden på platsen för att den över huvud taget ska bebyggas. (Naturskyddsföreningen, Älvsjö miljöråd)
- Utred möjligheterna att minimera den nya gatan för att spara mer naturmark (miljöförv.)
- Spara fler värdefulla träd genom att minska parkering och justera husens placering i norr (skönhetsrådet)

7.2. Aktuell plan

För att tillmötesgå en del av dessa synpunkter har planen bearbetats så att infartsvägen har försvunnit till stor del, se figur 18.

Figur 18. Situationsplan 20201218.

I och med att infartsvägen och parkeringarna har minskat avsevärt har påverkan blivit mycket mindre. Parkeringsytor och vägar tar i det ursprungliga förslaget nästan lika stor yta som huskropparna, något som inte är ovanligt vid exploateringar. Ett bättre samband med kyrkogården finns då lövskogsområdet intill kyrkogården kan bevaras.

Trots det måste ca ett fyrtiotal träd tas ned. Av dessa träd har vi bedömt fyra träd som naturvårdsträd och åtta träd som nästan naturvårdsträd. Naturvårdsträden är en tall och tre sälgar.

Andelen natur minskar ju i området vid en exploatering, vilket bör innebära en total minskning av t.ex. antalet häckande fåglar (både vad gäller individantal och artantal). Just i de områden som kommer att bebyggas kommer troligen ingen av de fågelarter som idag häckar i området att kunna vara kvar som häckfåglar. Det gäller koltrast, nötskrika, nötväcka och stenknäck som *säkert* häckar, medan björktrast och större hackspett *troligen* häckar. *Möjliga* häckare är bofink, grönfink, lövsångare, ringduva, rödhake och svarthätta. Intelligande ytor kan naturligtvis också komma att påverkas negativt av exploateringen.

De arter som har noterats i detaljplaneområdet och i intelligande områden är tämligen vanliga arter, varför just denna exploatering inte bör ha någon större påverkan på artsammansättningen i Stockholms stad. Björktrast och kråka är visserligen arter som är rödlistade, men denna yta är dock inte avgörande för arterna inom staden. En minskning av arealen naturmark i hela stadsdelen kan dock ändra förutsättningarna. De påträffade arterna bör inte vara känsliga för spridningshinder i form av fyra hus.

8. Hänsyn och kompensationsåtgärder

8.1 Tänkbara åtgärder

All hårdgöring av naturmark (hus och tillfartsvägar) innebär att naturvärden försvinner, men en del åtgärder kan minska påverkan.

Möjligheten att **bevara träd** intill vägar eller huskroppar är relativt goda, men ett skyddsavstånd krävs ändå. Åtgärder för att förbättra markförhållandena kan dock bli nödvändiga med t.ex. dränerande jordar eller åtgärder som förhindrar jordpackning längs gångvägar. Viss beskärning kan också behövas. Sådana åtgärder bör göras efter samråd med arborist. De trädslag som oftast är bäst att behålla nära hårdgjorda ytor är tall och ek (av de trädslag som förekommer i området). Ibland kan det vara en fördel att behålla efterträdare istället för de äldre träden eftersom de lättare klarar förändringen. Men ur biologisk synvinkel är de äldre träden mest värdefulla. Säl är en ekologiskt viktigt art att bevara och kan relativt lätt förnygras.

Träd som avverkas kan läggas i en så kallad **faunadepå**. Ett stort antal hotade arter är beroende av död ved av olika trädslag och i olika nedbrytningsfaser. Det är därför negativt för biologisk mångfald att städa bort fällda eller självdöda träd. I stället kan man skapa en faunadepå genom att lägga stockar och grenar av olika trädarter och grovlekar i en hög, helst i ett ganska soligt läge. Då skapas mikromiljöer i högen med varierande sol och fuktighet och olika nedbrytningsfaser i veden som gynnar olika svampar, mossor, lavar och småkryp vilket i sin tur gynnar fågellivet. Det är viktigt att det vid en faunadepå finns en informationsskylt så att allmänheten förstår syftet med faunadepån och inte börjar slänga skräp eller hämta ved där.

Andra viktiga åtgärder är **lokalt omhändertagande av dagvatten, LOD**. Exempel på LOD för parkeringsytor är att använda genomsläpplig beläggning, rasterytor och/eller angränsande infiltrationsstråk. **Vegetationsklädda hustak** minskar avrinningen med i genomsnitt 50 %,

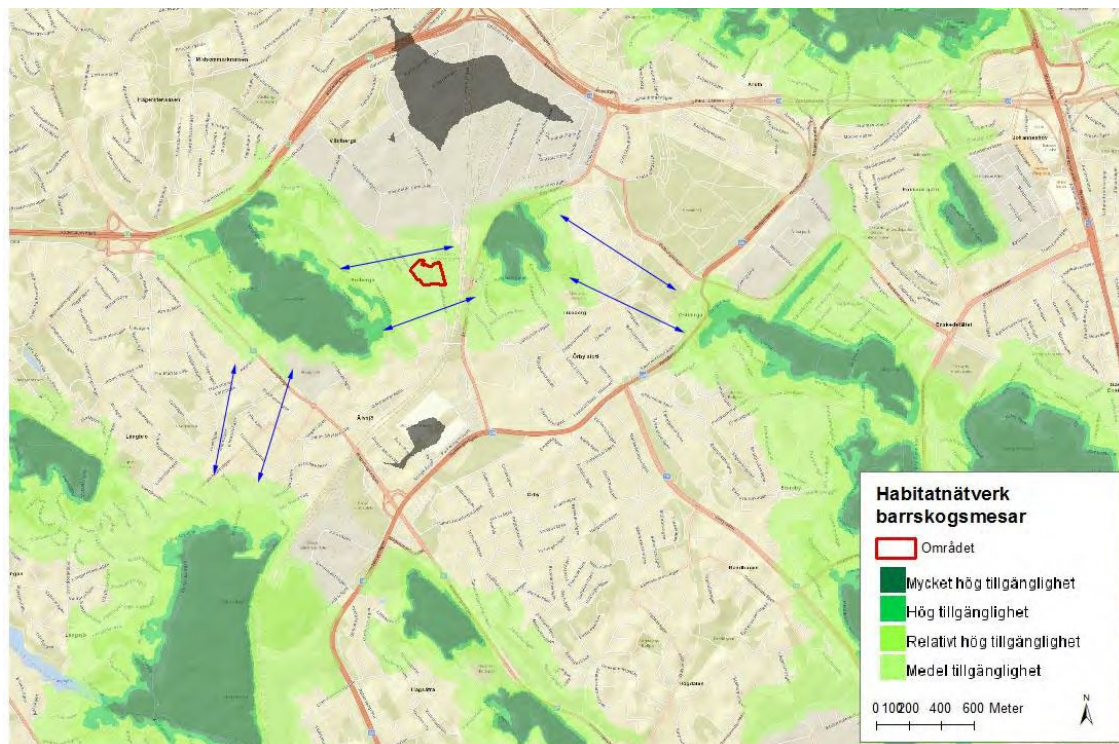
jämfört med vanliga tak. Överskottsvatten bör hanteras i öppna diken och/eller samlas upp i **dammar eller våtmarker**. Dräneringar och bortledande av dagvatten har orsakat en stor brist på småvatten och våtmarker i Stockholmsområdet. Småvatten gynnar inte bara vattendjur och vattenväxter utan också t.ex. fågellivet med dricksvatten och insektsföda. Dammar som utformas med grunda och djupare partier, och kantas av inhemska våtmarksväxter kan dessutom få en reningseffekt. Dammar bör planeras med hänsyn till de lokala förhållandena beträffande vattentillgång, solinstrålning m.m. för att bli så gynnsamma som möjligt för biologisk mångfald.

Möjligheter att gynna fågellivet lokalt bör undersökas. Uppsättning av **holkar** kan göra att det är betydligt fler individer och ibland även arter som häckar, t.ex. de rödlistade arterna svartvit flugsnappare, stare och tornseglare. Tornseglare behöver dock speciella holkar eller att taken utformas på ett särskilt sätt. Det bästa är om sådana strukturer kan byggas in i husen, eftersom en träholk kanske bara har en livslängd på ca fem år. Det pågår en utveckling av hur man kan bygga in strukturer för fåglar i byggnaderna. Platta tak är andra åtgärder som t.ex. gynnar vitfågel, men är kanske inte så populärt för närboende. Att sätta upp en tornfalksholk kan vara en annan åtgärd som kan vara positiv.

En åtgärd för att gynna fågellivet i ett område kan vara att **plantera träd och buskage** lämpliga för häckning samt fruktträd och bärbuskar som kan ge föda på sommar och höst.

8.4 Åtgärder utanför utredningsområdet

Förlusten av träd är knappast möjlig att kompensera med trädplantering inom området. Istället bör man undersöka närmare om det är möjligt att plantera träd på andra ställen så att barrskogshabitatnätverket för framförallt Solbergaskogen förstärks generellt sett.

Figur 19. Områden där barrskogshabitatnätverket kan förstärkas genom t.ex. planteringar av tall.

Antingen så att stråket ner mot Älvsjöskogen blir bättre eller att ett stråk mot Svedmyraskogen/Majroskogen skapas, se figur 19. Ytterligare åtgärder kan komma fram i den uppdaterade spridningsutredningen.

9. Referenslista

Artdatabanken. 2020. <https://www.artdatabanken.se/> SLU.

Artportalen. 2020. <http://www.artportalen.se/> Sökning senast juli 2020. Artdatabanken och Naturvårdsverket.

Exploateringskontoret, Stockholms stad. 2016. *Markanvisning för bostäder inom fastigheten Västberga 1:1 i Solberga till AB Stockholms hem. Inriktningsbeslut.*

Miljöförvaltningen, Stockholms stad. 2016. *Underlag för miljö- och hälsofrågor. För detaljplan för Tåjärnet i stadsdelen Solberga.*

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2006. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Metodutveckling med groddjur som exempel.* Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2007. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter.* Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Naturvårdsverket 2020a. <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/miljoovervakning/faglar-linjetax-o-punkt-linje-utypv-20160321.pdf> Fåglar: Linjetaxering, samt kombinerad punkt- och linjetaxering.

Naturvårdsverket. 2020b. Revirkartering fjällen. https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/miljoovervakning/handledning/metoder/undersokningstyper/fjall/fagl_revkart_g_20120621.pdf

Naturvårdsverket. 2020c. Miljöövervakning. <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Miljoovervakning/Handledning/>

Naturvårdsverket, 1978. Biologiska inventeringsnormer, BIN, Fåglar. Revirkartering.

Ohlsson Sjöberg, A. 2017. *Trädinventering och okulär besiktning, kv Tåjärnet i Solberga. 2017-03-28.* Arbor Konsult AB.

Picard, J., Alm, H. 2014. *Dagvattenhantering, en exempelsamling.* Sweco Environment AB, Uppsala Vatten.

Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad. 2016. *Startpromemoria för planläggning av del av Västberga 1:1, invid Tåjärnet, i stadsdelen Solberga (cirka 180 bostäder).*

Stockholms stad. 2007. *Stockholms unika ekmiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling.* Ekologigruppen AB.

Trädliv. 2019. Mätning av kronutbredning av några träd inom planområdet.